

Considerații lingvistice asupra fitonimelor formate cu ajutorul termenului de origine latină „ochi”

Radu DRĂGULESCU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: radu.dragulescu@ulbsibiu.ro

Linguistic Considerations on Phytonymes built with the Help of the Latin Originated Term “ochi” (eye)

We presented on several occasions the close connection between man and the plant world and the facts that underlie the denomination and connotation in this plan. Ethnobotany is a fertile source of information for (anthropological) linguistic research. Phononymy reveals the concerns, representations and affective subconscious of the people. The plant names have been suggested to humans by the mysterious “codes” present in the morphology, chromatics, smell, taste, constitution of plant species. Other phytonyms have derived from the different properties of the plants, from their ecology, corology and phenology, from the relationships with other living beings. The fact that they were recorded in various writings is a win for both the Romanian ethnobotany, as well as for linguistics and history.

Our work demonstrates the Latin origins of the Romanian language and the propagation of Latinity through botanical terminology, a phenomenon of considerable importance that has not yet been revealed. In this paper we analyze the phytonyms composed with the help of the Latin originated term „ochi” > oc(u)lus and its implications in the respective linguistic structures.

Keywords: Romanian phytonyms, ethnobotany, linguistics, etymology, latinity, oculus, ochi

Am prezentat cu diverse ocazii strânsa legătură dintre om și lumea vegetală și resorturile ce stau la baza denominației și conotației în acest plan¹. Etnobotanica reprezintă o sursă fertilă de informații pentru cercetări (antropo)lingvistice. Fitonimia dezvăluie preocupările, reprezentările și subconștientul afectiv ale poporului. Denumirile de plante au fost sugerate oamenilor de tainicele „coduri” prezente în morfologia, cromatica, mirosul, gustul, constituția speciilor vegetale. Alte fitonime au derivat din diversele proprietăți ale plantelor, din ecologia, corologia și fenologia lor, din relațiile cu celelalte viețuitoare. Faptul că ele au fost consemnate

în diverse scrieri este un câștig atât pentru etnobotanica românească, cât și pentru lingvistică și istorie.

Lucrarea noastră își propune să prezinte propagarea latinității și prin intermediul terminologiei botanice românești, un fenomen de o importanță încă neîndeajuns pusă în evidență. În lucrarea de față analizăm fitonimele compuse cu ajutorul termenului de origine latină „ochi” < oc(u)lus și implicațiile acestuia în structurile lingvistice respective.

Analiza noastră pornește de la colaborarea cu Constantin Drăgulescu, în vederea realizării *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești*², care

completează substanțial *Dicționarul* lui Al. Borza³, ce cuprinde, pe lângă câteva mii de nume de plante maghiare, săsești, germane, franțuzești, engleze, rusești, ucraineene, sârbești, bulgărești, turcești, și 10.906 nume românești de plante pentru 2.095 specii. Prin publicarea *Dicționarului de fitonime românești*⁴, Constantin Drăgulescu a ridicat numărul numerelor românești de plante cunoscute la 25.837 (fără omonime 25.416) fitonime care aparțin la 3.978 specii de plante indigene și exotice, spontane (sălbatic) și cultivate. La acestea se adaugă 3.685 nume de soiuri și 748 termeni care desemnează de părți (organe) de plante. Astfel, fitonimia românească însumează, în momentul publicării acestei lucrări, peste 30.000 termeni.

Cuvânt polisemantic cu o familie și un câmp lexical extrem de bogate, termenul „ochi” < lat. oc(u)lus se regăsește într-o multitudine de fitonime românești, de cele mai multe ori folosit cu sensul său propriu. Primele atestări ale lexemului pot fi regăsite încă din primele texte în limba română, precum *Codicele Voronețean* 154/4⁵: „Ochii d[om]n[u]lui sântu spre derepți”; *Psaltirea Hurmuzachi* 54^{1/6}: „Ochii lui pre limbi prevescu”; întâlnite apoi în *Psaltire* (1651) 103 și 108⁷: „Spre vrăjmașii miei caută ochiul meu”, „Izbăvit-ai sufletul meu de moarte, ochii miei de lacrimi”; *Crestomație română* (Gaster) I, *8/11⁸: „Lumina trupul(ui) iaste ochiul”; *Evanghelia lui Coresi* 5, cf. BV I, 94/15 și 11⁹: „Ochiu de om n-au văzut și ureache n-au auzit”, „Mitariul sta departe și nu vrea nece ochii să rădice la ceri”; *Palia* de la Orăștie 182/12¹⁰: „Rădicând sus ochii săi, vădzu pe Veniamin”; *Pravila* (1814) 11¹¹: „De vor fura și a treia oară, să le scoață ochii, să-i orbască”. Sensurile figurate sunt atestate în scris mai târziu: *Aethiopica* 46/2¹²: „Cumplit iaste ochiul dreptății, vădind și ceale nearătate, ascunse, și ceale fără de leage luminând.”; Heliade, O. I, 183¹³: „Deschis e ochiul zilei acum pe orizon.”; Bolintineanu, 191¹⁴: „Da, tu ghicești lumina prin ochii minții tele”; Eminescu, I, 56¹⁵: „Ei fac din noapte ziua ș-a zilei ochi închid”.

Vechimea acestui termen este, așa cum spuneam, demonstrată de bogăția câmpului lexical, dar și de multitudinea de expresii și construcții¹⁶ în care este prezent acest cuvânt: albul ochiului, albușul ochiului, ochiul alb, coada ochiului, ochi mort, ochi orb, ochi chior (tâmpla), lumea ochiului, ochiul ochiului (pupila), dinții ochiului (caninii), ochi de bou, ochi de broască, ochi de sticlă, ochi de porțelan, de-a ochii legați (baba oarba), plin ochi, văzând cu ochii, între patru ochi, a sta/fi/avea/deschide/face (cu) ochii în patru, cu patru ochi, ochi în ochi, a închide ochii (a ignora, a accepta tacit, dar și a muri), cu ochii închiși (fără discernământ, dar în alte contexte înseamnă cu siguranță, extrem de ușor sau pe de rost), cu ochi și cu sprâncene, a face cu ochiul, a trage cu ochiul (sau cu coada ochiului), a arăta din ochi, a mânca/sorbi din ochi, a mâna cu ochii, apierde/prăpădi pe cineva din

ochi (de drag), a iubi ca (sau mai mult ca) ochii din cap, a (nu) vedea, avea, lua căuta (pe/către cineva) cu/la ochi buni, a privi, vedea, se uita, avea (la/pe cineva) cu ochi răi, a deschide ochii pe cineva (a se îndrăgosti), a deschide ochii (cuiva) (a înțelege, a lumina, a învăța, a se mira), a-i lua cuiva perdeaua/ceța/pielitețele de pe ochi, a deschide ochii bine, a păzi, a îngriji ca pe ochii (doi ochi) din cap, ochii și ..., a avea ochi la spate, numai (doar) ochi și urechi, a face ochii mari, a pune (cuiva) perdeaua la ochi, a avea ochelari de cal (la ochi), a lega la ochi, a da/aranca praf/pulbere/colb/sare în ochi, a unge (cuiva) ochii, a(-și) da ochii peste cap (a muri, dar mai recent semnifică, de regulă, a dezaproba, uneori a flirta), a(și) repezi ochii peste cap, a i se întoarce ochii în cap (sau pe dos), a face ochii mici, a(-i) cădea ochii în gură, a(-i) da ochii în gene, a dormi numai cu un ochi închis, (a vedea/privi) cu ochii liberi, a vedea cu ochii mei/tăi/ei/lui/noștri/voștri/lor, a se băga în ochii cuiva, a i se face negru înaintea ochilor, a nu vedea (lumea, nimic) înaintea ochilor, a nu avea ochi de văzut pe cineva, a se uita/privi pe sub ochi, (drag/a sta) ca sarea-n ochi, a scoate ochii/prin ochi (ceva), a(-i) ieși pe ochi, a(-i) ieși/crăpa/sări/plesni ochii din cap, încotro văd/vezi/vede/vedem/vedeți cu ochii, unde o/îl duc ochii, după ochi, din ochi, a vedea cu ochii altuia, a (nu) le fi fost dat ochilor să vadă ceva, a nu-i fi dat cuiva de ochi, cât te-ai șterge/freca la ochi, cât ai clipi din ochi, a(-și) vedea visul cu ochii, a(-și) da cu degetul în ochi, a vedea paiul din ochiul altuia, a nu vedea bârna din ochii tăi, a da ca din ochii ei/lui, a costa și ochii din cap, a face ochi, a(-i) juca ochii în cap, cu un ochi la slănină și altul la făină, piei din ochii mei, sub ochii mei/tăi, ei/lui/noștri/voștri/lor, de/pentru ochii lumii, în/înaintea ochii cuiva, cu ochi pierduți, cu ochi goi, a(-i) sări în ochi, a pierde din ochi, a i se prinde ochii de cineva/ceva, a nu avea ochi decât pentru cineva, a(-i) rămâne ochii la cineva/ceva, a nu-și lua ochii de la cineva/ceva, pe ochi frumoși, a-i fugi/aluneca ochii, a fura cu ochiul/ochii, a pune ochii pe cineva/ceva, a fura (cuiva) ochii, a-i lua (cuiva) ochii, a bate la ochi, a nu-și crede ochilor, a(-și) arunca ochii), a(-și) roti ochii/privirea, a căuta cu ochii, a da cu ochii de cineva/ceva, a da ochi/ochii cu cineva, a-i râde ochii, a face ochi dulci (cuiva), a se ridica în ochii cuiva, a ridica (pe cineva) în ochii cuiva, a lua ceva/pe cineva la ochi, a ține sub ochi, a sta/fi cu ochii pe cineva/ceva, a ieși/pieri din ochii cuiva, cât poate/pot cuprinde/bate ochiul/ochii, a face/întoarce ochii roată, a pune ochii în pământ, a pune ochii în grindă, a fi cu ochii stâlpiți după ușă, a avea ochi (format), a măsura/judeca, cântări/prețui din/după ochi/cu ochii, a vinde/da/cumpăra pe ochi, a fi rău de/la ochi, a avea ochi răi, lumina ochilor, întunericul ochilor, a se spăla pe ochi, a lovi (pe cineva) peste ochi, de la/din ochi, verde în ochi, a avea ochi de pisică/vultur/uliu, a purta ochi (de glajă) (ochelari).

Totodată, termenul poate fi întâlnit într-o

multitudine de sintagme uzuale: ochi magic, ochi de vulpe, ochiul dracului, ochi de geam/ferastră/sticlă, ochi de apă, ochi (de sfoară/lână, șnur), ochi de lanț, ouă ochiuri, ochi de gheață (copcă, dar și ochi inexpressivi), ochi de ulei/grăsime, ochii zarului, ochi de păun (de pe coada păsării), ochi de viță (muguri), ochi (de găină) (bășică/bătătură la degete/herpes), ochiul ciorii (bătătură), ochii calului (pielea îngroșată de sub genunchi), ochi de sare (sare cristalizată), ochiul-păunului (un fluture de noapte) și sta la baza multor lexeme obținute prin derivare, compunere sau conversie: ochelari/ochilari/ochelar/ochilar/ochiolari, ochelărași, ochelariștii, ochelariță/ochilariță, a ochi (ținti, a fixa cu privirea), ochiar (*Drosophila graminum*, musculiță care intră în ochi), ochire, ochiadă/ocheadă, ocheală, ochean/ocheană, ocheat, ochenat/ochinat, ochioi, ochios/ochioasă, ocheșel, oacheș/ă, ocheluș, ochenă, ocheni, ocher/i, ochișor, ochitor, ochitură, ochiți, ochiulat (ocular), ochiuleț, ochiușor, ochiuț etc.

Am identificat 125 de fitonime formate cu ajutorul termenului ochi (inclusiv variațiuni regionale, dar nu și calcuri sau forme ce țin de câmpul lexical, temă ce va face obiectul unei cercetări viitoare), ele putând fi grupate, din punct de vedere lingvistic, în cel puțin cinci categorii:

Dintre fitonimele analizate, 33 sunt concentrate într-un termen unic: *chelărea, chelărel, ochelari, ochelariță, ocheșele, ocheșică, ochiane, ochișele, ochilari, ochilariță, ochimea, ochincea, ochincele, ochinchea, ochinchele, ochinpele, ochinteavă, ochioi, ochișai, ochișea, ochișele, ochișică, ochișoară, ochișor, ochișori, ochiuri, ocinceavă, ocinceave, ocincele, otintea, otinteană, otintea, otintea.*

Celelalte se compun din doi sau mai mulți termeni. Dintre acestea, șapte prezintă configurația substantiv în nominativ + prepoziție + substantiv în acuzativ (un atribut substantival prepozițional): *floare-de-ochi, flori-de-ochi, ochi-de-câine, ochi-de-șarpe, rocoină-de-ochi, scai-de-ochi, urzici-cu-ochi.*

55 s-au format prin hipotaxă (subordonare atributivă), prin alăturarea a două substantive, primul la nominativ, al doilea cu valoare de atribut genitival: *dintele-ochiului, ochii-Anicăi, ochii-băiețelului, ochii-bărbatului, ochii-boului, ochii-broaștei, ochii-câmpului, ochii-caprei, ochii-cavalerului, ochii-drăguței, ochii-fetei, ochii-păsării, ochii-pășăruicii, ochii-șoarecelui, ochii-soarelui, ochii-șoricelului, ochii-Suzanei, ochii-veriței, ochișelul-boului, ochișorii-șarpelui, ochișorii-zilei, ochișorii-primăverii, ochișorul-primăverii, ochiul-Ancuței, ochiul-băetului, ochiul-boierului, ochiul-boului, ochiul-broaștei, ochiul-caprei, ochiul-cavalerului, ochiul-corbului, ochiul-cucului, ochiul-curvii, ochiul-diavolului, ochiul-dracului, ochiul-fetii, ochiul-fetei, ochiul-găinii, ochiul-ghibolii, ochiul-lupului, ochiul-măței, ochiul-mății, ochiul-mățului, ochiul-păsării, ochiul-pisicii, ochiul-porumbelului, ochiul-primăverii, ochiul-rândunicii, ochiul-șarpelui, ochiul-șerpelui,*

ochiul-soarelui, ochiul-șoricelului, ochiul-vacii, ochiul-veriței, uochiul-boului. Între acestea, termenul care constituie obiectul de studiu al lucrării noastre apare o singură dată ca atribut substantival, în restul cazurilor se află la nominativ.

Alte 11 sunt formate dintr-un substantiv + adjectiv care indică o calitate a substantivului respectiv: *căprișor-oacheș, fasole-oacheșă, fasole-ochișe, ochi-frumoși, ochi-galbeni, ochinea-albastră, ochincele-galbene, ochincele-mici, ochișor-albastru, ochișor-roșu, otintea-vânăță.*

Două fitonime sunt compuse din substantiv + articol hotărât + substantiv propriu: *ochiul-lui-Christos, ochiul-lui-Dumnezeu.*

Remarcabil pentru fitonimele analizate este numărul mare de structuri complexe, în cazul a 17 denumiri precum: *buruiană-de-durere-de-ochi, buruniță-pentru-durere-de-ochi, ochii-șarpelui-roșii, ochiul-boului-a-ferigei, ochiul-boului-albastru, ochiul-boului-de-câmp, ochiul-boului-de-casă, ochiul-boului-de-grădină, ochiul-boului-de-munte, ochiul-boului-de-pădure, ochiul-boului-de-pe-luncă, ochiul-boului-învoalt, ochiul-boului-moldovenesc, ochiul-boului-sălbatic, ochiul-boului-scăloi, ochiul-boului-vânăț, Susana-cu-ochi-negri.*

În privința posibilității studierii semantice a nomenclaturilor, Simina Terian¹⁷ consideră că „textele realizează adeseori o reorganizare a opozițiilor echipolente din lexicul primar sub forma unor opoziții graduale și/sau privative”.

Chiar dacă, la origine, multe dintre aceste configurații semantice au reprezentat metafore insolite, ele și-au pierdut, prin „repetare”, orice valoare „poetică”, devenind astfel expresii convenționale¹⁸.

În prezentarea și interpretarea fitonimelor am adoptat ortografia propusă de DOOM2, conform căruia se scriu cu cratimă substantivele compuse cu unitate semantică și gramaticală mai mică decât a celor scrise într-un cuvânt, eventual, cu articulare și flexiune și la primul element, având structura substantiv + prepoziție + substantiv, substantiv + substantiv în nominativ, substantiv (articulat) + substantiv în genitiv. De asemenea, DOOM2 prevede generalizarea scrierii cu cratimă a compuselor nesudate care denumesc specii distincte de plante¹⁹.

Buruiană-de-durere-de-ochi (*Euphrasia stricta*) a se vedea buruniță-pentru-durere-de-ochi.

Buruniță-pentru-durere-de-ochi (*Euphrasia stricta*): < slav. burjanŭ. În opinia lui C. Drăgulescu²⁰, posibil din rad. i.-e. *bher- „a crește, a se umfla, a se ridica” v.ind. bhŭrih „abundent, mult, tare”, țig. burr „buruiană”, posibil și de origine tracă. Mai mult, scr., bg. burjan, rus. burian, magh. burján „buruiană” ar proveni din română (maghiarii au și verbul burujanz „a crește exuberant”). Este vorba despre plante mici, cu flori albe, folosite în tratarea unor afecțiuni ale ochilor, inclusiv dureri ale globilor oculari. În Evul Mediu, medicii o numeau ocularia; a se vedea floare-de-ochi.

Căprișor-oacheș (*Cyperus fuscus*): are inflorescențe de culoare brun închis, asta ar explica epitetul. În opinia lui C. Drăgulescu, posibil să fie un calc după lat. fuscus; în germ. braunes Zypergras. Oacheș, conform DLR, se pare că derivă din ochi (negri) + sufixul -eș. Denumirile căprișoară, căprișor par a fi etimologii populare după numele științific *Cyperus*, influențate de rom. căprui, cu trimitere la culoarea inflorescențelor plantei.

Chelărea, (*Biscutella laevigata*): DRL atestă fitonimul, apud Panțu²¹, a se vedea chelărel.

Chelărel (*Biscutella laevigata*): din corespondentele ochelariță, ochelari și presupusele ochelărea, analizat ca o *chelărea*²², ochelărel, la care trimite forma fructelor; a se vedea ochilariță.

Dintele-ochiului (*Erythronium dens-canis*) < lat. dens,- ntis. Tepalele/petalele plantei sunt asemănătoare cu colții/caninii, ceea ce, în grai popular, asta și înseamnă denumirea. Există însă și obiceiul²³ ca, primăvara, pentru a „întineri ochii”, oamenii să își atingă pleoapele cu aceste plante.

Fasole-oacheșă, (*Phaseolus nanus*) < m.-gr. φασόλι, din v.gr. φάσηλος „luntre”, cu trimitere la forma fructului, la rândul său un posibil împrumut dintr-un substrat. Este posibilă și o variantă latină, *phaselus*, provenită fie din etimonul grecesc, fie din acea limbă de substrat. C. Drăgulescu propune originea în rad. i.-e. *bhakā care a daț, pe de o parte v.gr. φακόσ „linte” pe de alta v.gr. φάσηλος „fasole”, ultimul fitonim provenind dintr-o limbă satem, posibil tracă. Și macedoromâni și meglenoromâni spun speciilor de *Phaseolus* făsule, făsul iū, albanezii fasule, bulgarii fasuli, sârbii și sârbo-croații fasul', rușii fasol', grecii fasoli, fasuli, turcii fasulia etc. Albanezul bathë provine din proto-albanezul *batsā, la rândul său posibil provenit dintr-un indoeuropean *b^hakeh, cf. gr. φακή „linte”. De precizat că în Crișana, mazărea se numește borș, iar fasolea, mazăre. Denumirea științifică *Phaseolus* a acestui gen aparținând familiei Fabaceae, a fost introdusă de Linne în 1753 și este un diminutiv al lui *phaselus*, obținut prin sufixul diminutival -oleus. Toate speciile de fasole provin din Americi. *Phaseolus nanus* mai are denumiri care fac trimitere la ochi, a se vedea ochiul-rândunicii.

Fasole-ochișe (*Phaseolus nanus*): a se vedea fasole-oacheșă.

Floare-de-ochi (*Euphrasia rostkoviana*, *Euphrasia stricta*) < lat. flos, florem; corola seamănă cu irisul ochiului și e folosită la afecțiuni ale ochilor. Și în alte limbi denumirile fac trimitere la ochi: lat. med. oclaria, rus., slov. očianka, germ. Augentrost, magh. szemfü, engl. eyebright.

Flori-de-ochi (*Euphrasia salisburgensis*, *Euphrasia stricta*), a se vedea floare-de-ochi.

Ochelari (*Biscutella levigata*): a se vedea ochilariță.

Ochelariță (*Biscutella levigata*): a se vedea ochilariță.

Ocheșele (*Consolida ajacis*, *Coreopsis tinctoria*, *Delphinium Ajacis*, *Tagetes erecta*, *Tagetes patula*): < oacheș + sufix -e(a) + desinența de plural -le. C. Drăgulescu consideră numele primei specii ca fiind eronat consemnat drept ocheșele (are și denumirea flori-domnești, ca *Tagetes*); ori, în cazul speciilor ornamentale (*Consolida ajacis*, *Coreopsis tinctoria*, *Tagetes*), ocheșele, ocheșică au semnificația „ochioase, arătoase, frumoase”; a se vedea și ochii-fetei.

Ocheșică (*Coreopsis tinctoria*), < oacheș + sufix -ică; a se vedea ocheșele și ochii-fetei.

Ochi-de-câine, soi de struguri lat. canis²⁴.

Ochi-de-șarpe (*Eritrichium nanum*): a se vedea ochiul-șarpelui.

Ochi-frumoși (*Cosmos bipinnatus*): a se vedea ochiul-fetiței.

Ochi-galbeni (*Calendula officinalis*): florile plantei seamănă cu niște ochi galbeni < lat. galbinus.

Ochianele (*Coreopsis tinctoria*): a se vedea ochii-fetei.

Ochii-Anicăi (*Coreopsis tinctoria*): < Anica în genitiv, antonim feminin, diminutiv hipocoristic al numelui Ana, dar în opinia lui C. Drăgulescu fitonimul s-ar fi putut forma sub influența denumirii germane *Augenchen*; a se vedea ochii-fetei.

Ochii-băiețelului (*Gaillardia aristata*, *Gaillardia pulchella*): < băiat, diminutiv, genitiv; în opinia lui C. Drăgulescu cuvânt autohton, dar în Transilvania și Banat este atestat verbul a băia, cu semnificații multiple: a crește, a hrăni/alăpta, a mângâia, a naște (un copil). DLR precizează că lexemul este o dovadă a existenței unui verb latinesc **baiare*, posibil uzual în graiul copilăresc, ceea ce ar explica absența sa în scrierile autorilor clasici. Este atestat derivatul *baiulare* „a purta”, folosit frecvent cu semnificația de „a purta o sarcină” sau „a purta un copil (în brațe)” care a condus la „a crește un copil”. Aceste semnificații s-au păstrat în mai multe limbi romanice, generând inclusiv substantive precum *baila*, *baiula* „doică, moașă”. Conform DLR²⁵, „verbul *băia* abia dacă se mai găsește în unele regiuni, pe când participiul său, *băiat* (*băiată*), e răspândit pe întreg teritoriul daco-român.” Înțelesul fundamental al lui *băiat* nu ar putea fi stabilit, dar, dacă acesta ar fi fost copil abia înțărcat, s-ar lega de semnificațiile verbului în cauză; dacă înțelesul ar fi „om care n-a ajuns încă vârsta dolescenței”²⁶, ar putea fi apropiat de expresiile analoge din celelalte limbi romanice. Etimologia aceasta a fost propusă de Fr. Diez și susținută de Cihac și Mayer-Lübke²⁷. A se vedea ochiul-cavalerului.

Ochii-bărbatului (*Cosmos bipinnatus*): < lat. barbatus, -a, -um „cu barbă”; a se vedea ochiul-fetiței.

Ochii-boului (*Aster amellus*): se mai numește ochișelul-boului și ochiul-boului, ochiul-boului-vânat; a se vedea ochiul-boului.

Ochii-broaștei (*Primula farinosa*, *Myosotis scorpioides*, *Batrachium trichophyllum*): < lat. pop. *broasca, după Mayer-Lübke²⁸ dar există și alb. breskë.

Prima specie se numește ochii-broaștei fiindcă crește în locuri umede. Cea de a doua este una dintre speciile de nu-mă-uita și se mai numește ochii-caprei, ochii-pășăruicii, ochii-șoarecelui, ochișorii-șarpelui, ochiul-broaștei, ochiul-mâții, ochiul-pisicii, ochiul-șarpelui, ochiul-șoricelului. *Batrachium trichophyllum* se mai numește brânza-broaștei, iar denumirea științifică însăși face trimitere la broască.

Ochii-câmpului (*Veronica persica*): florile speciei arată ca niște ochi albaștri ce împânzesc câmpurile < lat. campus, -um.

Ochii-caprei (*Myosotis scorpioides*): în opinia lui C. Drăgulescu, asocierea cu ochii caprei < lat. capra, nu este potrivită, fiindcă florile sunt mici (specie de nu-mă-uita). O analogie posibilă s-ar putea face cu ochii albaștri ai caprelor.

Ochii-cavalerului (*Cosmos bipinnatus*, *Gaillardia aristata*, *Gaillardia pulchella*): < rus. kavalerŭ, it. cavaliere, fr. Chevalier; pentru prima specie a se vedea ochiul-fetei; *Gaillardia aristata* se mai numește ochii-băiețelului și ochiul-cavalerului (a se vedea ochiul-cavalerului); ultima specie se numește și ochii-băiețelului, ochiul-boului și steliță (a se vedea ochiul-boului).

Ochii-drăguței (*Veronica chamaedrys*): < sl. draga, dragŭ; drag+suffix -uță, genitiv, având semnificația de iubită. Substantivul este atestat încă de la 1502²⁹. Se mai numește ochiul-pășării, ochiul-pisicii, ochiul-șarpelui.

Ochii-fetei (*Coreopsis tinctoria*): < lat. feta, feminin al lui „făt”; se mai numește ocheșele, ocheșică, ochii-Anicăi, dar și coconițe, dalie, domnișori, gherghină, gura-cucuanei, gurița-fetei, lipsănoaie/lipsănoaice, nemțisor/i, obrazul-fetei. Specie ornamentală, ochii fiind considerați un atribut al frumuseții, florile sunt „ochioase, arătoase” (pe internet apare și cu denumirea *frumușică*, dar poate fi vorba de o altă specie de *Coreopsis*). Există și un corespondent german³⁰ *Mädchenauge* „ochi de fată”.

Ochii-pășării (*Veronica hederifolia*): < lat. passer, genitiv; numită și doritoare și flori-de-dor, planta are câte o floare mică, albastră la axila frunzei. Este altă specie decât ochii-pășăruicii și ochiul-pășării.

Ochii-pășăruicii (*Myosotis palustris*, actualmente *Myosotis scorpioides*, *Myosotis sylvatica*): < pasăre + suffix. -uică, diminutiv < lat. passer. Denumirea de nu-mă-uita este mai răspândită; este altă specie decât ochii-pășării și ochiul-pășării.

Ochii-soarelui (*Heliotropium europaeum*): < lat. sol, -is; se numește așa deoarece urmărește soarele cu micile ei flori (de unde și numele științific).

Ochii-Suzanei (*Thunbergia alata*): < Suzana, genitiv; calc după engl. black-eyed Susan, germ. Schwarzügige Sussane sau fr. Suzanne aux yeux noirs; a se vedea Suzana-cu-ochi-negri.

Ochii-șarpelui-roșii (*Echium rubrum*): < lat. serpens și roșu < lat. rosea; florile seamănă cu capul/

gura șarpelui, nu cu ochii, existând și corespondentele capul-șarpelui, capul-viperei³¹.

Ochii-șoarecelui (*Myosotis palustris* actualmente *Myosotis scorpioides*, *Saxifraga adscendens*): < lat. sorex, -icis, genitiv, speciile de *Myosotis* sunt mai cunoscute sub denumirea nu-mă-uita.

Ochii-șoricelului (*Saxifraga adscendens*, *Saxifraga aizoides*, *Saxifraga cymosa*, *Saxifraga heucherifolia*, *Saxifraga stellaris*): a se vedea ochii-șoarecelui.

Ochii-veveriței (*Echium vulgare*): < v. sl. вѣверица ca în cazul speciei *Echium rubrum* și florile acestei specii seamănă cu capul/gura șarpelui, nu cu ochii; C. Drăgulescu consideră că zoonimul veveriță apare aici în loc de cel al șarpelui, atestat și în unele descântece, putând fi un substitut al reptilei, ca și istriță, lestriță, igliță, idiță, iudiță, dediță, iederiță, selivestiță ș.a. Planta are inflorescențe „stufoase”, precum coada veveriței, pe alocuri e cunoscută sub denumirea coada-mâții, coada-vacii, coada-vulpiei, coadină, motane, dar se mai numește și iarba-șarpelui, gura-năpârcii, gura-șarpelui, iarba-șerpăriei și are corespondent în limba engleză viper's-bugloss.

Ochilari (*Biscutella levigata*): < de la ochi, după lat. oculus; a se vedea ochilariță.

Ochilarită (*Biscutella levigata*): < ochelari + suffix -iță; fructele plantei seamănă cu o pereche de ochelari în miniatură, există și corespondentul germ. Brillenschote, fr. lunetière.

Ochimea (*Gentiana lutea*): a se vedea ochincea.

Ochincea-albastră (*Gentiana pneumonanthe*): < lat. *albaster, -tra, -trum (alb + suffix dim. -aster); conform DLR semnificați de alburii s-a păstrat în aromână, unde albastru înseamnă și „sur”; în dacoromână pare a se fi întrebuintat în legătură cu „vânăt” (albastru-vânăt însemnând vânăt alburii, vânăt deschis), care mai târziu a fost omis și a rămas doar termenul albastru. Florile seamănă cu niște mici ochi albaștri; a se vedea ochincea.

Ochincea (*Gentiana cruciata*, *Gentiana lutea*, *Gentiana punctata*): în opinia lui C. Drăgulescu, de comparat cu bg. tintiava, dar și cu bg. okiće „împodobit(ă)” dar și ghiocel (*Galanthus nivalis*), tc. öksüzce (*Crocus sativus*). Nu este exclus ca fitonimele să provină din subst. ochi sau scr. okce „ochișor”, caz în care ele denumeau, inițial, speciile de *Gentiana* cu flori mici, albastre, asemănătoare unor ochi cu înțelesul de „lumină, strălucire” ca în sintagmele ochi de pădure „luminiș”, ochi de apă „luciu de apă”, ochi de geam, cf. și cu sl. okno „fereastră” și oko „ochi”) (*Gentiana nivalis*, *Gentiana utriculosa*, *Gentiana verna*, poate și *Gentiana cruciata* numită și ochișele). Ochincea, ochincele ar putea fi palatalizări/regionalisme pentru opincea, opincele (diminutiv al subst. opincă, opinci < bg. опинѣк, опинка sau din sl. opinükŭ „încălțăminte”), florile semănând cu niște cizmulițe. C. Drăgulescu nu exclude nici posibilitatea unor etimologii populare

după sl. penti „a pune cruciș” (din care verbul a opinti, inițial cu sensul „a pune de-a curmezișul”), frunzele mai multor specii fiind dispuse în cruce³² (*Gentiana cruciata* se numește și românește iarba-crucii). Speciile de *Gentiana* au flori în formă de pahar (majoritatea se numesc și cupe) și, din acest considerent C. Drăgulescu trimite și la subst. otic „pahar mic”, cu varianta ochic, oticău „cupă”. În DLR s-a notat (din Bârsana-Sighetul Marmației cf. ALR II 6 323/353) fitonimul ochincea și pentru *Digitalis ambigua* (sin. *Digitalis grandiflora*), cunoscută mai bine sub numele degetar(iță). Tot DLR consemnează variantele otintevă, otinteuă, ochinpele, ochinceane, considerând etimologia tuturor ca fiind necunoscută.

Ochincele (*Centaureum umbellatum* actualmente *Centaureum erythraea*, *Gentiana asclepiadea*, *Gentiana clusii*, *Gentiana cruciata*, *Gentiana punctata*, *Gentiana utriculosa*, *Gentiana verna*): a se vedea ochincea.

Ochincele-galbene (*Gentiana lutea*, *Gentiana punctata*): < lat. galbina; florile galbene seamănă cu niște mici ochi; a se vedea ochincea.

Ochincele-mici (*Gentiana nivalis*): < lat. *miccus din gr. mikrós, mikkós; a se vedea ochincea.

Ochinchea (*Gentiana cruciata*, *Gentiana lutea*, *Gentiana punctata*): a se vedea ochincea.

Ochinchele (*Gentiana cruciata*): a se vedea ochincea.

Ochinpele (*Gentiana cruciata*): a se vedea ochincea.

Ochinteavă (*Gentiana pneumonanthe*): a se vedea ochincea.

Ochioi: < ochi + sufix -oi (poate fi și un plural); soi de struguri.

Ochișăi (*Tagetes erecta*, *Tagetes patula*), a se vedea ochiul-boului.

Ochișea (*Calendula officinalis*, *Chrysanthemum leucanthemum*, *Gentiana cruciata*, *Inula dysenterica*, *Tagetes erecta*, *Tagetes patula*, *Zinnia elegans*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișele (*Calendula officinalis*, *Chrysanthemum leucanthemum*, *Gentiana cruciata*, *Inula dysenterica*, *Tagetes erecta*, *Tagetes patula*, *Zinnia elegans*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișelul-boului (*Aster amellus*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișică (*Tagetes erecta*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișoară (*Filago minima*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișor (*Anagallis arvensis*, *Centunculus minimus*, *Stellaria graminea*, *Veronica triphyllos*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișor-albastru (*Anagallis coerulea*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișor-roșu (*Anagallis arvensis*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișori (*Cosmos bipinnatus*, *Euphrasia stricta*, *Helichrysum arenarium*, *Primula acaulis* actualmente

Primula vulgaris, *Veronica baumgartenii*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișorii-șarpelui (*Myosotis palustris* actualmente *Myosotis scorpioides*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișorii-zilei (*Veronica persica*): a se vedea ochiul-boului.

Ochișorii-primăverii (*Primula acaulis* actualmente *Primula vulgaris*, *Veronica persica*, *Veronica polita*):

Ochișorul-primăverii (*Primula acaulis* actualmente *Primula vulgaris*, *Veronica persica*, *Veronica polita*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-Ancuței (*Coreopsis tinctoria*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-băetului (*Cosmos bipinnatus*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boierului (specie neidentificată): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului (*Adonis vernalis*, *Anthemis arvensis*, *Anthemis cotula*, *Aster alpinus*, *Aster amellus*, *Aster lanceolatus*, *Aster salignus*, *Bellis perennis*, *Calendula officinalis*, *Callistephus chinensis*, *Caltha palustris*, *Campanula abietina*, *Campanula patula*, *Campanula persicifolia*, *Chrysanthemum carinatum*, *Chrysanthemum leucanthemum* sin. *Leucanthemum vulgare*, *Chrysanthemum parthenium* actualmente *Tanacetum parthenium*, *Chrysanthemum rotundifolium*, *Coreopsis tinctoria*, *Cosmos bipinnatus*, *Erigeron acer*, *Erigeron alpinus*, *Erigeron podolicus*, *Gaillardia pulchella*, *Helleborus purpurascens*, *Hepatica nobilis*, *Inula helenium*, *Inula salicina*, *Matricaria chamomilla*, *Matricaria inodora*, *Narcissus poeticus*, *Potentilla reptans*, *Primula acaulis* actualmente *Primula vulgaris*, *Ranunculus acris*, *Rosa canina*, *Rudbeckia laciniata*, *Taraxacum officinale*, *Telekia speciosa*, *Trollius europaeus*, *Verbascum* spp., *Viola declinata*, *Viola odorata*, *Zinnia elegans*), peste 50 de specii de plante se numesc ochiul-boului; a se vedea și următoarele fitonime analizate în lucrarea de față. Plantele au flori/inflorescențe ori fructe asemănătoare ochilor umani, ai diavolului cf. sl. dijavolū, gr. diávolos, dracului < gr. drákon „drac”, lat. draco „dragon, balaur, șarpe”³³ sau ai unor animale: bou cf. lat. *bovum < lat. bovem, șarpe < lat. serpes < lat. serpens, broască cf. lat. *broasca, (posibil și autohton, dat fiind alb. breskë), capră cf. lat. capra, corb < lat. corvus, gr. corax, găină < lat. gallina, ghiboliță < bivol < cf. bg. bivol din sl. byvolū, lat. bubalus, lup < lat. lupus³⁴, cf. și cu numele științific *Lycopsis*, mâtă³⁵, pisică din interjecția pis³⁶, pasăre < lat. passer, passarem, porumbel cf. lat. polumbus. Ochii/ochișorii primăverii < lat. primavera înfloresc primăvara devreme. *Veronica persica* are flori albastre, ca o zi senină cf. lat. dies. *Sarcoscypha coccinea* este o ciupercă al cărei corp de fructificare seamănă cu un ochi, iar în cazul speciei *Strychnos nux-vomica*, sămânța este asemănătoare ochiului de corb (germanii îi spun Krähenaugen).

Chrysanthemum corymbosum se numește ochiul-boului-a-ferigei pentru că frunza seamănă cu aceea a ferigii. Ochiul-boului-scăloi este o formă horticolă de *Callistephus chinensis* cu inflorescențe simple, cu puține flori în antodiu, în opoziție cu formele învoalte, înfoiate. Adjectivul scăloi pare a fi preluat după denumirea științifică a unei specii de ceapă (*Allium ascalonicum*). *Chrysanthemum leucanthemum* implică în mai multe limbi termeni cu semnificația „ochiul boului” (it. ochio di bove, fr. œil de beuf, germ. Ochenaug, engl. ox eye ș.a.). Macedoromânii spun speciei *Chrysanthemum leucanthemum* boliciu, în opinia lui C. Drăgulescu, posibil tot cu înțelesul „ochiul boului”, și compară zoonimul cu trac. bolinthos, bolinqos „taur sălbatic” (cf. și bg., scr. vol „bou”, engl. bull „taur”) din rad. i.-e. *bhel- „a se umfla”. În bulgară există fitonimul bolivaču pentru mușețel (*Matricaria chamomila*), numit și ochiul-boului. C. Drăgulescu consideră că ochiul-lupului pentru *Plantago indica* este nepotrivit și a apărut, probabil, dintr-o greșeală. Unele dintre fitonime redau ecologia speciilor: luncă < (v) sl. lanka „luncă, mlaștină”, în opinia lui C. Drăgulescu cf. trac. *linga-, *lunga- „depresiune, luncă”, lit. lénge „ținut jos”, câmp < lat. campus, munte < lat. montem, grădina < bg. gradina, pădure < lat. padule < palus, -udis, „baltă, mlaștină”, de lângă casă < lat. casa, -am „colibă”, care în latina vulgară a înlocuit pe domusmși aedes; există și v. ind. kasa, kava-kaša „loc, locuință, cameră”. Ochiul-curvii < curvă cf. v.sl. kurŭva, bg., scr., rus., magh. kurva, are semnificația „ochi ispititor, atrăgător, floare atrăgătoare” (germanii numesc planta Schönauge). În DLR apare cu numele ochiul-boului și *Iris pseudacorus*; dacă nu este o confuzie, C. Drăgulescu explică fitonimul comparând termenul iris „curcubeu” cu irisul ochiului și, prin extindere, ochi.

Ochiul-boului-a-ferigei (*Chrysanthemum corymbosum*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-albastru (*Knautia arvensis*, *Scabiosa columbaria*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-de-câmp (*Erigeron acris*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-de-casă (*Callistephus chinensis*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-de-grădină (*Chrysanthemum maximum*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-de-munte (*Aster alpinus*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-de-pădure (*Chrysanthemum rotundifolium*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-de-pe luncă (*Chrysanthemum leucanthemum*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-învoalt (*Callistephus chinensis*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-moldovenesc (*Tagetes tenuifolia*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-sălbatic (*Bellis perennis*): < lat.

silvaticus; a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-scăloi (*Callistephus chinensis*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-boului-vânăț (*Aster amellus*, *Knautia arvensis*): < lat. venetus, -a, -um; a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-broaștei (*Myosotis scorpioides*, *Ranunculus acris*, *Ranunculus repens*, *Veronica triphyllus*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-caprei (*Sarcoscypha coccinea*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-cavalerului (*Cosmos bipinnatus*, *Gaillardia aristata*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-corbului (*Strychnos nux-vomica*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-cucului (*Zinnia elegans*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-curvii (*Coreopsis tinctoria*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-diavolului (*Hyoscyamus niger*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-dracului (*Knautia arvensis*, *Knautia dumetorum*, *Paris quadrifolia*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-fetii (*Chrysanthemum leucanthemum*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-fetiței (*Cosmos bipinnatus*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-găinii (*Ranunculus acris*, *Galinsoga parviflora*, *Primula minima*, *Scilla bifolia*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-ghiboliții (*Chrysanthemum leucanthemum*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-lui-Christos (*Aster alpinus*): a se vedea ochiul-lui-Dumnezeu și ochiul-boului.

Ochiul-lui-Dumnezeu (*Viola arvensis*): specie diferită de ochiul-lui-Christos. Așa cum arăta Ioan Milică³⁷, în cazul multora dintre chestiunile legate de sursele denominative pe baza cărora s-au constituit atât vocabularele etnobotanice ale limbilor cât și nomenclaturile științifice, observația de fond ar fi aceea că, în procesul de evoluție cultural-istorică a civilizației umane, modelele denominative științifice, ale căror origini sunt indiscutabil legate de modelele denominative empirice, s-au convenționalizat și s-au autonomizat, influențând, la rândul lor, sferile denumirilor populare. În privința sursei denominative reprezentată de credințele religioase, sursă prezentă atât în tiparele nomenclaturii științifice cât și în cele ale vocabularelor etnobotanice, ar fi important să observăm că aceasta are în cele două tipuri de modele denominative relevanță și pregnanță distincte. Pentru modelul savant, acest izvor al numirii este astăzi periferic; în schimb, în vocabularele etnobotanice ale multor limbi, el este una din sursele de numire dominante; a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-lupului (*Lycopsis arvensis*, *Nonea pallens*,

Nonea pulla, *Plantago indica*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-mâței (*Myosotis scorpioides*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-mâții (*Myosotis scorpioides*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-mâțului (*Echium vulgare*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-păsării (*Veronica chamaedrys*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-pășăruicii (*Myosotis palustris*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-pisicii (*Myosotis scorpioides*, *Veronica chamaedrys*, *Viola wittrockiana*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-porumbelului (*Lathyrus aphaca*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-primăverii (*Adonis vernalis*): a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-rândunicii (*Phaseolus nanus*): < lat. hirundinella > rândunea cu schimbare de sufic -ică; soi de fasole, se numește și fasole-oarbă.

Ochiul-șarpelui (*Asperugo procumbens*, *Campanula persicifolia*, *Eritrichium nanum*, *Hieracium pilosella*, *Myosotis arvensis*, *Myosotis palustris* actualmente *Myosotis scorpioides*, *Myosotis sylvatica*, *Omphalodes verna*, *Succisa pratensis*, *Veronica chamaedrys*, *Zinnia elegans*) și un soi de struguri; a se vedea ochii-șarpelui.

Ochiul-șerpelui (*Silene pusilla*): a se vedea ochii-șarpelui.

Ochiul-soarelui (*Inula salicina*, *Helianthus annuus*, *Heliotropium europaeum*, *Heliotropium suaveolens*): a se vedea ochii-soarelui.

Ochiul-șoricelului (*Heliotropium europaeum*, *Myosotis scorpioides*): a se vedea ochii-șoarecelui.

Ochiul-vacii (*Chrysanthemum leucanthemum*, *Succisa pratensis*) și un soi de struguri: < lat. vacca; a se vedea ochiul-boului.

Ochiul-veveriței (*Echium vulgare*): a se vedea ochii-veveriței și ocheșele.

Ochiuri, muguri viței de vie (*Vitis spp.*) numiți și boboci sau căpșuni.

Ocinceavă (*Gentiana acaulis*, *Gentiana pneumonanthe*): a se vedea ochincea.

Ocinceave (*Gentiana clusii*): a se vedea ochincea.

Ocincele (*Gentiana clusii*, *Gentiana verna*): a se vedea ochincea, în opinia lui C. Drăgulescu, de comparat cu bg. tintiava (*Gentiana sp.*).

Otintea-vânăță (*Gentiana pneumonanthe*): < lat. venetus, -a, -um; a se vedea ochincea.

Otintea (*Gentiana pneumonanthe*): a se vedea ochincea.

Otinteană (*Gentiana cruciata*): a se vedea ochincea.

Otinteavă (*Gentiana pneumonanthe*): a se vedea ochincea.

Otinteavă (*Gentiana pneumonanthe*): a se vedea ochincea.

Rocoină-de-ochi (*Stellaria holostea*): A. Szabó, J. Péntek ³⁸ afirmă că maghiarii numesc rokoina planta *Arenaria serpyllifolia*, dar C. Drăgulescu consideră că din confuzie cu *Stellaria media*. Și românii spun, din același motiv, rocoțel speciei *Holosteum umbellatum*, care seamănă atât cu *Stellaria media* cât și cu specii de *Cerastium* (din gr. kēras „corn”). Fiindcă acestea din urmă se numesc în rom. cornuț, în ucr. rogonec și pol. rogowiec, rogownica (din sl. rogū „corn”), botanistul consideră că rocoțel, rocoțea, rocoina provin din sl. rogū „corn” (polonezii au și pentru specii de *Stellaria* numele rogowiec). DLR indică etimologie necunoscută pentru rocoina/răcovina. *Stellaria holostea* s-a folosit în tratamentul unor afecțiuni ale ochilor, de aici și numele.

Scai-de-ochi (*Dipsacus sylvestris*): < fitonimele scai pot fi comparate cu macedorom. scăi, scaliu, scăliu, meglenorom. scali, scr. čkalj, și gr. skalias, skólos „spîn, scai” și cu presupusul lat. *scalium. DLR indică etimologie necunoscută. Apa de ploaie acumulată la baza frunzelor opuse se folosește în tratarea unor afecțiuni ale ochilor.

Susana-cu-ochi-negri (*Thunbergia alata*): calc după engl. black-eyed Susan, cu referire la florile ca niște ochi cu pupila neagră cf. lat. nigrum (petalele fiind galben-aurii/portocalii, existând și varietăți cromatice). Susan e un personaj de baladă, de la care își ia rămas bun iubitul marin. Black-eyed-Susan se numesc și unele specii din genul *Rudbeckia*.

Uochiul-boului (*Callistephus chinensis*): a se vedea ochiul-boului.

Urzici-cu-ochi (*Veronica latifolia* sin. *Veronica urticifolia*): planta are frunze asemănătoare celor de urzică și flori ca niște ochi albaștri; fitonimul urzică ar proveni din lat. *urdica cf. lat. urtica sau în legătură cu lat. ordiri „a urzi”, planta fiind întrebuințată în gospodăria pentru confecții textile. Denumirea urzică s-a extins, din cauza asemănării frunzelor, de la urzica vie (*Urtica*) la urzica moartă (*Lamium*), iar apoi și la alte specii, cum este cazul și aici.

Fitonimele sunt sugerate, de cele mai multe ori, de aspectul fizic al plantelor (și ecologia lor) sau datorează denumirea utilizării ca plante de leac în tratarea afecțiunilor oculare. Sunt formate de cele mai multe ori din cuvinte ale căror etimoane sunt latinești și foarte puține sunt calcuri din alte limbi. Latinitatea limbii române poate fi demonstrată sau, cel puțin, constatată și în fitonimia românească. De asemenea, suntem în continuare convingeți că, odată cunoscut, lexicul botanic al unei zone reprezintă nu numai un tezaur lingvistic, ci și un document al trecutului populației locuitoare și al locurilor. Terminologia botanică populară are, în primul rând o valoare practică, desemnând, deosebind și categorisind elementele regnului vegetal din cadrul natural dat, dar prezintă și o inestimabilă însemnătate teoretică, îndeosebi pentru lingviști, atât prin etimoanele la care trimit, cât și prin implicațiile

metaforice pe care le au cele mai multe fitonime.

Note:

1. Radu Drăgulescu, *Stilistica denumirilor populare de plante*, în *Studii și comunicări de etnologie*, Sibiu, 1998, p. 124-127, *Simbioza oikumen – lume vegetală în percepția lui George Coșbuc*, în *Studii și comunicări de etnologie*, Sibiu 1999, p.109-122, *Simbolistica florii în poezia antună a lui M. Eminescu*, în *Cercetări de limbă și literatură*, Oradea, 2000, p. 375-380, *Mitopoetica*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2004, Constantin Drăgulescu, Radu Drăgulescu, *Contribuții la cunoașterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2000, Constantin Drăgulescu, Radu Drăgulescu, *Considerații asupra unor lexeme daco-geto-trace*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2014, *George Coșbuc. Lumile limbajului*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2016 ș.a.
2. Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, ediția a II-a, 2018.
3. Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.
4. Constantin Drăgulescu, *Dicționar de fitonime românești*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018.
5. DLR, tom X, N-O, București, Editura Academiei, 2010.
6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*.
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem*.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*.
16. A se vedea și DLR, tom X, N-O, București, Editura Academiei, 2010.
17. Simina-Maria Terian, *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale*, Iași, Institutul European, 2015.
18. Simina Terian, *Premise pentru o poetică a textemelor / Premises for a Poetics of Textemes*, in EITM5, Târgu Mureș, 2013, p. 326-331 <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A23381/pdf>.
19. DOOM2, p LXX-LXXIII.
20. Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, ediția a II-a, 2018.
21. Panțu, Z.C., *Plantele cunoscute de poporul român. Vocabular botanic cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice*, București, 1906, 1929.
22. DLR, tom II, C, București, Editura Academiei, 2010.
23. A. Gorovei, *Credințe și superstiții ale poporului roman / Beliefs and Superstitions of the Romanian People*, București,

Editura Vestala, 2013.

²⁴ A se vedea și Radu Drăgulescu, *Analysis of the Connotative and Denotative Meanings of the Terms Belonging to The Word Family „Dog” as They Are Used in the Romanian Phytonyms* in *Studia Universitatis Petru Maior – Philologia*, 2016, Vol. 20, p. 60-74.

<https://old.upm.ro/cercetare/studia%20website/Studia%202020.2016.final.pdf>

²⁵ DLR, tom I, A-B, București, Editura Academiei, 2010, p. 427.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Apud *ibidem*.

²⁸ Apud *ibidem*.

²⁹ DLR, tom IV, Deținut-dyke, București, Editura Academiei, 2010, p. 1435.

³⁰ A se vedea Radu Drăgulescu, *Considerații lingvistice cu privire la fitonimele românești create cu ajutorul termenului „sarpe”*, in *Analele Universității „Ovidius” din Constanța*, Seria Filologie, XXVII, (2), p. 305-317, <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A24379/pdf>.

³¹ În privința unor corespondente germane a se vedea și Radu Drăgulescu, *Deutsches Wortgut in rumänischen Pflanzennamen. Ein Bericht aus der rumänischen Wörterbuchpraxis in Lexikos*, 27, 2017, p. 214-236.

³² Detalii în Radu Drăgulescu, *Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with the Term „drac” (devil)*, in *Language, Discourse and Multicultural Dialogue*, Volume 3, Section Language and Discourse, Târgu-Mureș, 2015, p. 375-389. <https://old.upm.ro/ldmd/LDMD-03/Lds/Lds%2003%2039.pdf>.

³³ Detalii în Radu Drăgulescu, *Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with Terms Belonging to the Word Field „Cat”*, in Iulian Boldea (coord.) *Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue*, 679-693. <https://old.upm.ro/gidni3/GIDNI-03/Lds/Lds%2003%2059.pdf>.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Radu Drăgulescu, *Analiza sensurilor conotative și denotative ale lexemului lup în cadrul fitonimiei românești*, in *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress*, Volume 5, Târgu-Mureș, 2013, p. 511-521.

<http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A23399/pdf>.

³⁵ A. Szabó, A., J. Péntek, *Ezerjófi*, București, Editura Kriterion, 1976, apud Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, ediția a II-a, 2018, p. 692.

³⁶ Ioan Milică, *Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante III*, în *Limba Română*, nr. 5, anul XXIV, 2014 și <http://www.cntdr.ro/sites/default/files/cs2013/cs2013a25.pdf>.

³⁷ Pentru detalii a se vedea Radu Drăgulescu, *Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with Terms Related to the (Holy) Cross*, in *Convergent Discourses. Exploring the Contexts of Communication*, Section: Language and Discourse, 2016, p. 311-333. <https://old.upm.ro/ci/>

CCI-04/Lds/Lds%2004%2040.pdf.

Bibliography

- Bejan, Dumitru, *Nume românești de plante / Romanian plant names*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.
- Bidu-Vrânceanu, A., Călărășu, C., Ionescu Ruxăndoiu, L., Mancaș, M., Pană Dindelegan, G., *Dicționar de Științe ale Limbii / Dictionary of Sciences of Language*, București, Editura Științifică, 1997; București, Editura Nemira, 2001, reeditat în 2005.
- Borza, Al., *Dicționar etnobotanic / Ethnobotanical Dictionary*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.
- Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române / Etymological Dictionary of Romanian Language*, București, 2002.
- Dicționarul etimologic al limbii române / Etymological Dictionary of Romanian Language*, I (A-B), București, Editura Academiei Române, 2010.
- Dicționarul etimologic al limbii române / Etymological Dictionary of Romanian Language*, II (C-cizma), București, Editura Academiei Române, 2015.
- Dicționarul limbii române / Dictionary of Romanian Language*, (în XIX volume), București, Editura Academiei Române, 2010.
- Drăgulescu, Constantin, *Dicționar de fitonime românești / Dictionary of Romanian Phytonyms*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018.
- Drăgulescu, Constantin, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești / Explanatory Dictionary of Romanian Phytonyms*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018.
- Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu, *Contribuții la cunoașterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante / Contributions to Geto-Dacian language. Dacian plant names*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2000.
- Drăgulescu, Constantin, Drăgulescu, Radu, *Considerații asupra unor lexeme daco-geto-trace Considerations on some Dacian-Getic-Tracian lexemes*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2014.
- Drăgulescu, Radu, *Deutsches Wortgut in rumänischen Pflanzennamen. Ein Bericht aus der rumänischen Wörterbuchpraxis in Lexikos*, 27, 2017, p. 214-236.
- Drăgulescu, Radu, *Analysis of the Connotative and Denotative Meanings of the Terms Belonging to The Word Family „Dog” as They Are Used in the Romanian Phytonyms in Studia Universitatis Petru Maior – Philologia*, 2016, Vol. 20, p. 60-74.
<https://old.upm.ro/cercetare/studia%20website/Studia%2020.2016.final.pdf>.
- Drăgulescu, Radu, *Considerații lingvistice cu privire la fitonimele românești create cu ajutorul termenului „șarpe”, in Analele Universității „Ovidius” din Constanța, Seria Filologie, XXVII, (2), 2016, p. 305-317*, <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A24379/pdf>.
- Drăgulescu, Radu, *Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with Terms Belonging to the Word Field „Cat”, in Iulian Boldea (coord.) Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue*, 2016, 679-693. <https://old.upm.ro/gidni3/GIDNI-03/Lds/Lds%2003%2059.pdf>.
- Drăgulescu, *Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with Terms Related to the (Holy) Cross*, in *Convergent Discourses. Exploring the Contexts of Communication*, Section: Language and Discourse, 2016, p. 311-333. <https://old.upm.ro/cci/CCI-04/Lds/Lds%2004%2040.pdf>.
- Drăgulescu, Radu, *Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with the Term „drac” (devil)*, in *Language, Discourse and Multicultural Dialogue*, Volume 3, Section Language and Discourse, Târgu-Mureș, 2015, p. 375-389. <https://old.upm.ro/ldmd/LDMD-03/Lds/Lds%2003%2039.pdf>.
- Drăgulescu, Radu, *Analiza sensurilor conotative și denotative ale lexemului lup în cadrul fitonimiei românești*, in *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress*, Volume 5, Târgu-Mureș, 2013, p. 511-521. <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A23399/pdf>.
- Gorovei, A., *Credințe și superstiții ale poporului roman / Beliefs and Superstitions of the Romanian People*, București, Editura Vestala, 2013.
- Hasdeu, B.P., *Etymologicum Magnum Romaniae*, București, 1894.
- Marian, Simion Florea, *Botanica populară română / Romanian Folk Botany*, vol. I Suceava, Editura Mușatinii, 2008, vol. II-III, București, Editura Academiei Române, 2010.
- Milică, Ioan, *Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante III*, în *Limba Română*, nr. 5, anul XXIV, 2014 și <http://www.cntdr.ro/sites/default/files/cs2013/cs2013a25.pdf>.
- Panțu, Z.C., *Plantele cunoscute de poporul român. Vocabular botanic cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice / The Plants known by Romanians*, București, ed. I 1906, ed. II 1929.
- Szabó, A., Péntek, J., *Ezerjófű*, București, Editura Kriterion, 1976.
- Terian, Simina, *Premise pentru o poetică a textemelor / Premises for a Poetics of Textemes*, in EITM5, Târgu Mureș, 2013, p. 326-331 <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A23381/pdf>.
- Terian, Simina-Maria, *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale / Romanian Textemes. An Approach from the Perspectives of the Integral Linguistics*, Iași, Institutul European, 2015.